

receive a "package" of information generalized by professional specialists; Creation of creative space for a comfortable visit to the library by interested persons for obtaining existing knowledge and creating new ones. The only way for Ukraine to slow down the outflow of skilled scientific and pedagogical staff and students with high intellectual potential is to preserve and balance the system of research universities and to develop within their walls powerful scientific libraries that will be able to meet the above-mentioned development imperatives.

Key words: strategic imperatives, development, scientific library, research university, criteria of development.

References (in Latin): Translation / Transliteration / Transcription

1. OECD Science, Technology and Industry Scoreboard. 2015. Available at: http://dx.doi.org/10.1787/sti_scoreboard-2015-en
2. Mykytas, V., 1994. Davn'oukrayins'ki studenty i profesory / V. Mykytas'. – K.: Abrys – 288 s.
3. Volodyn, B.F., 2004. Vsemymaya ystoriya byblyotek / B.F. Volodyn / 2-e yzd., dop. – SPb.: Proffesyya – 432 s.
4. Zhylynska, O.I., 2010. Naukovo-tekhnichna diyal'nist' u konteksti samoorhanizatsiyi: monohrafiya / O.I. Zhylyns'ka. – K.: Parlament-s'ke vydavnytstvo – 552 s.
5. Isayevych, Ya., 1983. Pershodrukar Ivan Fedorov i vynykennyya drukarstva na Ukraini / Ya. D. Isayevych. – [vyd. 2-e, pererob. i dop.]. – L'viv: Vyshcha shkola – 155 s.
6. Maksymovych, M.O., 2004. Vybrani tvory z istoriyi Kyyivs'koyi Rusi, Kyryeva i Ukrainy / M.O. Maksymovych; [Uklad., korotka biohr. ta koment. P.H. Markova.]. – Vyshcha shkola – 503 s.
7. M. Bunhe: suchasnyy diskurs. 2005. / Za red. V.D. Bazylevycha. – K.: Znannya – 697 s. – (Slavetni postati).
8. Serbin, O., 2015. Systematyzatsiya informatsiyi v konteksti rozvytku klasyfikatsiyi nauk: monohrafiya / Oleh Serbin. – K.: VPTs "Kyyivs'kyy universytet" – 431 s.
9. Pelikan, Ya., 2009. Ideya universytetu / Yaroslav Pelikan. Per z anh. – K.: Dukh i litera – 360 s.
10. Yatsun, O., 2017. Universytet-s'ka osvita: shlyakh vid reviziyi do svitohlyadnoho pereosmyslennya ta vyznachennya novykh vektoriv rozvytku / Oleksandr Yatsun // Vyshcha shkola. — #4. — S. 34-47.
11. Hubers'kyy, L.V., Kremen', V.H., Kurbatov, S.V. ta in., 2014. Ideya universytetu: suchasnyy diskurs: monohrafiya // za red. L.V. Hubers'koho, A.S. Filipenka. – K.: VPTs "Kyyivs'kyy universytet" – 367 s.
12. Pro skhvalennyya Stratehiyi rozvytku biblioteknoyi spravy na period do 2025 roku "Yakisni zminy bibliotek dlya zabezpechennya staloho rozvytku Ukrainy". – Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-r>
13. Osnovni statystychni pokaznyky roboty bibliotek VNZ Ukrainy za 2016 rik. – Available at: <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/lib/stats-res-2016.pdf>
14. Naukova biblioteka im. M. Maksymovycha Kyyivs'koho natsional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. – Available at: <http://www.library.univ.kiev.ua>
15. Naukovo-tekhnichna biblioteka im. H.I. Denysenka Natsional'nogo tekhnichnogo universytetu Ukrainy "Kyyivs'kyy politekhnichnyy instytut imeni Ihorya Sikors'koho". – Available at: <http://library.kpi.ua/about/history>
16. Naukovo-tekhnichna biblioteka Natsional'nogo universytetu "L'vivs'ka politekhnika". – Available at: <http://library.lp.edu.ua/pro-biblioteku>
17. Naukova biblioteka Natsional'noyi yurydychnoyi akademiyi Ukrainy im. Yaroslava Mudroho. – Available at: <http://library.nlu.edu.ua/>
18. Naukova biblioteka L'vivs'koho natsional'nogo universytetu imeni Ivana Franka. – Available at: <http://library.lnu.edu.ua/bibl/>
19. Naukova biblioteka Natsional'nogo universytetu "Ostroz'ka akademiya". – Available at: <http://lib.oa.edu.ua/>
20. Naukova biblioteka Natsional'nogo universytetu "Kyryevo-Mohylyans'ka akademiya". – Available at: <http://www.library.ukma.edu.ua/>
21. Naukovo-tekhnichna biblioteka DVNZ "Natsional'nyy himychnyy universytet". – Available at: <http://lib.nmu.org.ua/>
22. Tsentral'na Naukova biblioteka NUBiP Ukrainy. – Available at: <http://library.nubip.edu.ua/>
23. Naukovo-tekhnichna biblioteka Natsional'nogo tekhnichnogo universytetu "Kharkivs'kyy politekhnichnyy instytut". – Available at: <http://library.kpi.kharkov.ua/uk>
24. Tsentral'na naukova biblioteka Kharkivs'koho natsional'nogo universytetu im. V.N. Karazina. – Available at: <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr>
25. Biblioteka Kyyivs'koho natsional'nogo ekonomichnogo universytetu imeni Vadyma Het'mana. – Available at: <https://lib.kneu.edu.ua/>
26. Naukovo-tekhnichna biblioteka Natsional'nogo aviatychnogo universytetu. – Available at: <http://www.lib.nau.edu.ua/main/>
27. Naukova biblioteka Skhidnoukrayins'koho natsional'nogo universytetu imeni Volodymyra Dalya. – Available at: <http://library.snu.edu.ua/>
28. Kharlamova, H., 2017. Perspektyva 2030 dlya Ukrainy: bezpeka maybutn'oho / H. Kharlamova // Visnyk Kyyivs'koho natsional'nogo universytetu im. Tarasa Shevchenka. Seriya: Ekonomika, #1 (190) – S. 51-56. DOI: dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2017/190-1/8
29. Pro zatverdzhennia poriadku zabezpechennia dostupu vyshchykh navchalnykh zakladiv i naukovykh ustanov, shcho znakhodiat'sia u sferi upravlinnia Ministerstva osvity i nauky Ukrainy, do elektronnykh naukovykh baz danykh. Nakaz MON №1110 vid 02.08.2017. – Available at: <http://old.mon.gov.ua/files/normative/2017-08-03/7798/220040.pdf>

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2017; 5(194): 39-45

УДК 352:330.342

JEL classification: H89; R58

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2017/194-5/6>

Н. Сментина, д-р екон. наук, доц.,
Н. Клевцевич, канд. екон. наук
Одеський національний економічний університет, Одеса, Україна

РОЛЬ ДПП У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Обґрунтовано роль партнерства державного та приватного секторів у забезпеченні збалансованого розвитку територіальних соціально-економічних систем. Розглянуто організацію взаємодій органів місцевого самоврядування з приватним партнером в розрізі трьох етапів: обґрунтування необхідності партнерства, укладання угоди про партнерство та контроль виконання зобов'язань за угодою. Охарактеризовано сучасний арсенал можливих сфер застосування проектів ДПП, що дозволяє розглядати інструмент як підґрунтя для спільної відповідальності за розвиток пріоритетних секторів регіональної економіки. Визначені найважливіші проблемні питання взаємодії державного та приватного операторів, які вимагають законодавчої регламентації. Запропоновані складові оцінювання ефективності проекту ДПП з позиції влади та їх логічна послідовність.

Ключові слова: збалансований розвиток, державно-приватне партнерство, територіальні соціально-економічні системи, оцінка ефективності.

Постановка проблеми. Брак фінансових ресурсів державних бюджетів, управлінських новацій у керівників управлінь та департаментів органів місцевого самоврядування, керівників комунальних підприємств та установ змушує вдаватися до застосування механізму партнерства державного та приватного секторів економіки як своєрідної альтернативи бюджетному фінансуванню оперативних цілей та завдань збалансованого розвитку територіальних соціально-економічних систем, що зна-

ходить своє втілення в категорії державно-приватне партнерство (далі – ДПП). ДПП визнане світовою практикою у якості ключового інструменту вирішення важливих проблем збалансованого розвитку на регіональному та місцевому рівні. Орієнтація стратегічних планів виключно на використання бюджетних коштів не дозволяє владі впроваджувати масштабні стратегічні проекти, які формують конкурентоспроможність територіальних соціально-економічних систем. Завдяки залученню

до реалізації стратегій приватних операторів стає можливим вивільнення частини бюджетних коштів для спрямування їх на інші пріоритетні напрями збалансованого розвитку, а також залучення до державного сектора досвіду та ділових підходів приватного сектора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним, методичним і практичним питанням взаємодії державного та приватного секторів присвячена значна кількість наукових праць, які охоплюють широкий проміжок часу, беручи свій початок від етапу зародження наукових дискусій навколо побудови можливих взаємовідносин двох секторів, завершуючи сьогоднішнім – етапом побудови ефективних взаємовідносин у різних сферах, секторах та на різних рівнях державного управління економікою. Так, основні положення сучасної теорії державно-приватного партнерства закладені ще у роботах Дж.М.Кейнса, А. Маршалла, А. Сміта, М. Фрідмана та ін. У сучасній економічній науці проблеми розвитку державно-приватного партнерства досліджують такі вчені-економісти: В. Геєць, Б. Данилишин, І. Запатріна, А. Мельник, К. Павлюк, Н. Філіпова та ін. Зокрема працівники інституту економіки та прогнозування НАН України, такі як: Т. І. Єфименко, К. В. Павлюк, Є. Л. Черевиков та ін. [1] досліджують ДПП у контексті проблематики державного регулювання економіки. Теоретичні та прикладні аспекти відносно розбудови ефективних і результативних відносин державного та приватного секторів у напрямі вирішення суспільно важливих проблем в Україні знайшли відображення в публікаціях Т. Лебеде, І. Запатріної [2]. Розглядають українські науковці можливості та перепони на шляху запровадження партнерських відносин в окремих секторах та галузях економіки, зокрема І. І. Килимник, Т. А. Коляда, А. В. Домбровська торкаються галузі житлово-комунального господарства України [3]. Механізм ДПП продовжує посідати провідне місце у наукових дослідженнях зарубіжних вчених, які попри його світове визнання розглядають проблеми доцільності його реалізації у світлі проблем, пов'язаних із реалізацією "Порядку денного зі сталого розвитку 2030". Про це йдеться у роботі таких науковців як: Джомо К. С. (Jomo K. S.), Аніс Чоудхурі (Anis Chowdhury), Кришнан Шарм (Krishnan Sharma), Даніель Платц (Daniel Platz) [4]. Разом з тим, на наш погляд, недостатньо уваги в Україні приділяється дослідженню можливостей ДПП у забезпеченні збалансованого розвитку територіальних соціально-економічних систем особливо в контексті процесів децентралізації.

Методологія: У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, які дозволяють досліджувати процеси й явища у їх взаємозв'язку і розвитку та вирішувати поставлені наукові завдання: наукової конкретизації – для обґрунтування ролі партнерства державного та приватного секторів у забезпеченні збалансованого розвитку територіальних соціально-економічних систем; порівняльно-правовий – для оцінювання законодавчо-нормативної бази з питань ДПП; структуризації – для узагальнення процесу організації взаємодії органів місцевого самоврядування та приватних операторів; методи логічного узагальнення – для забезпечення послідовності наукового дослідження; економіко-статистичний, порівняння, графічний – для дослідження та наочного відображення можливих сфер застосування ДПП; системно-структурний – для систематизації пропозицій щодо оцінювання ефективності проекту ДПП з позиції державного партнера.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчо-нормативні акти з питань організації ДПП; офі-

ційні статистичні матеріали органів державної влади України та Світового Банку; результати фундаментальних досліджень українських і зарубіжних науковців, що опубліковані в монографіях та періодичних виданнях.

Мета статті – поглиблення теоретичних розробок щодо ролі державно-приватного партнерства у забезпеченні збалансованого розвитку територіальних соціально-економічних систем та розробка практичних рекомендацій відносно організації взаємодії органів місцевого самоврядування та приватних операторів, а також основних складових оцінювання ефективності проектів ДПП з позиції влади.

Результати. Як інструмент реалізації стратегічних та оперативних цілей і завдань збалансованого розвитку територіальних соціально-економічних систем ДПП передбачає поєднання зусиль, з одного боку, влади (держави) в особі органів державної влади й управління, органів місцевого самоврядування, з іншого – приватних операторів (бізнес структур) з метою ефективного вирішення проблеми обмеженості бюджетних ресурсів на місцевому рівні на шляху сприяння активізації місцевого економічного та соціального розвитку. Партнерська система відносин між державою та приватними операторами дозволить залучати додаткові інвестиційні ресурси, оптимально розподілити ризики, відповідалість і винагороду між партнерами. Побудова ефективної системи таких взаємовідносин у межах ДПП сприятиме залученню до процесу активізації місцевого соціально-економічного розвитку приватних інвесторів на умовах взаємовигідного співробітництва та соціального партнерства. За умови максимальної ефективності партнерських відносин активізуються надходження інвестицій у регіони, що, у свою чергу, забезпечать їх соціально-економічний та інноваційний розвиток у довгостроковій перспективі.

В Україні організаційно-правові засади взаємодії державних та приватних партнерів визначені у головному законодавчому акті держави – Законі України "Про державно-приватне партнерство" [5]. Закон вказує на головні ознаки ДПП в Україні, визначає можливі сфери його застосування. Важливим є те, що Закон створює правову базу для реалізації проектів ДПП у різних правових формах, не обмежуючись тільки концесійними угодами або договорами оренди. У цілому, на нашу думку, прийняття Закону – суттєвий крок до більш ефективного використання об'єктів регіональної інфраструктури та залучення додаткових інвестицій. Водночас він не позбавлений недоліків, зокрема відсутні чітко визначені механізми практичної реалізації проектів ДПП (наприклад, етапи реалізації проектів, вимоги до структури проекту, перелік питань, які вимагають обов'язкового узгодження на етапі укладання проекту, та тих, які можуть виникнути під час його реалізації). Варто також відмітити, що окрім Закону в державі прийнята низка Розпоряджень та Постанов Кабінету Міністрів України, які регламентують питання організації здійснення ДПП, виявлення ризиків партнерства, їх оцінки та визначення форм управління ними, аналіз ефективності здійснення ДПП.

Вивчення українського законодавства у сфері ДПП та наукових напрацювань дослідників даного питання дозволяє представити у загальному вигляді процес організації ДПП в нашій державі в розрізі трьох етапів, що представлені на рис. 1. При цьому варто відмітити, що їх деталізацію та особливі вимоги визначає державний партнер залежно від сфери та можливої форми ДПП, або державний та приватний партнер спільно.

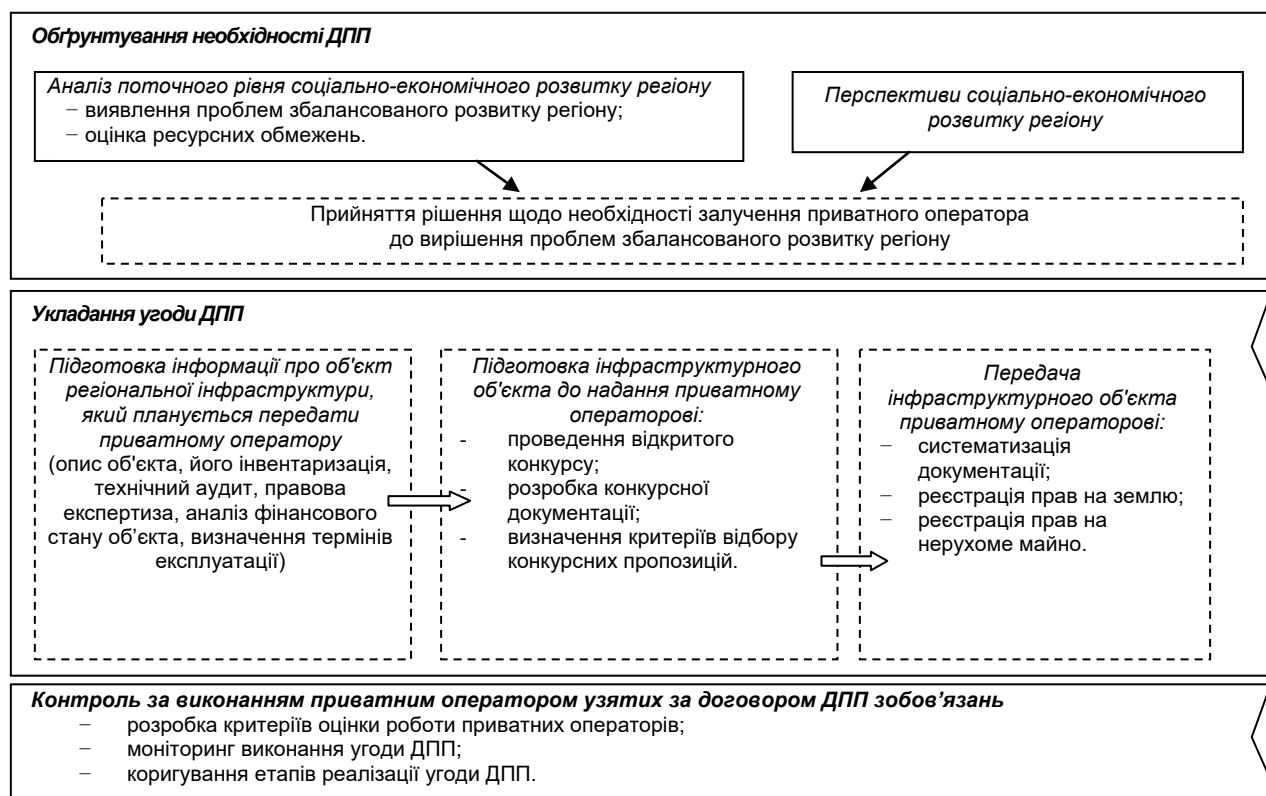

Рис. 1. Організація ДПП в Україні на регіональному рівні

Джерело: складено авторами.

Як видно з рис. 1, на першому етапі беручи до уваги результати аналізу поточного рівня соціально-економічного розвитку регіону та прогностичні перспективи збалансованого розвитку оцінюють можливості щодо партнерства державного та приватного секторів. Виявлені під час аналізу проблеми збалансованого розвитку територіальних соціальних систем вказують на сфери, в яких з огляду на ресурсні обмеження місцевих бюджетів варто застосувати механізм ДПП. Підставою для прийняття рішення можуть бути: незадовільний стан об'єктів регіональної інфраструктури; обсяг, структура, якість незадоволеного попиту на послуги, що аналізуються; потреба в нових об'єктах регіональної інфраструктури і т.і. Окрім того, приймаючи рішення щодо необхідності залучення приватного оператора до вирішення проблем збалансованого розвитку регіону варто не лише оцінити потребу в таких проєктах, але й визначитися з умовами виконання проєктів ДПП, проаналізувати перешкоди залучення приватного оператора до надання публічних послуг, визначити фінансову модель партнерства, можливі ризики, очікування від реалізації проєкту.

Другий етап стосується процедури укладання угоди ДПП. У свою чергу він передбачає три послідовні кроки: підготовку до проведення конкурсу, конкурсний відбір приватного оператора та систематизацію документації. Перш ніж оголосити конкурс на укладання угоди ДПП необхідно підготувати детальну інформацію про об'єкт регіональної інфраструктури, який планується передати приватному оператору. Об'єктами аналізу є: створення благ і надання послуг, фінанси, виробничі фонди, кадри й управління. За підсумками аналізу порівнюють фактичний стан зі станом минулих періодів та планом. Конкурсна процедура відбору проєктних пропозицій (підготовка, організація та проведення конкурсу) та визначення переможця конкурсу – майбутнього приватного партнера у здійсненні ДПП регламентується відповідною Постановою Кабінету Міністрів України [6], якою затверджено "Порядок проведення конкурсу з визна-

чення приватного партнера для здійснення державно-приватного партнерства щодо об'єктів державної, комунальної власності та об'єктів, які належать Автономній Республіці Крим". Після визначення переможця відбувається систематизація усієї документації, що супроводжує угоду ДПП, визначаються умови на яких громадянам чи юридичним особам будуть надані земельні ділянки в рамках дії угоди, а також можливість отримання їх без торгів (конкурсів, аукціонів).

Третій етап передбачає процедуру контролю за виконанням приватним партнером взятих на себе зобов'язань за угодою ДПП. На нашу думку, процедура контролю за реалізацією угоди ДПП з боку місцевих органів влади повинна включати на етапі укладання угоди: визначення плану контрольних заходів; узгодження плану заходів з приватним оператором, в управлінні якого знаходиться інфраструктурний об'єкт; визначення прав та обов'язків контролюючого органу; на етапі реалізації угоди: узагальнення результатів моніторингу проведених заходів; узгодження з приватним партнером заходів з усунення порушень (у випадку, якщо такі були виявлені).

Ключову роль в ініціюванні проєктів ДПП, на нашу думку, повинна відігравати держава (в особі органів місцевого самоврядування як колективних представників інтересів територіальної громади), оскільки на органи влади, з одного боку, покладено зобов'язання забезпечити збалансований економічний та соціальний розвиток території, ефективне використання наявних ресурсів, з іншого боку, як слухачі відмічають науковці (зокрема [7]), саме вони "здатні коректно формалізувати "дорожню карту" реалізації проєктів ДПП" з урахуванням таких чинників, як наявний потенціал, ресурсні та законодавчі обмеження регіону, галузеві пріоритети, територіальна диференціація за рівнем розвитку, територіальне розміщення виробничих потужностей та ін.

Варто зазначити, що сфера застосування партнерських відносин між державою і бізнесом останнім часом суттєво розширюється, розвиваються як самі форми

партнерства так і їх модифікації. Якщо раніше, наприклад, певні форми партнерства, зокрема концесія, застосовувалися відносно будівництва автострад, забезпечення населення централізованим тепlopостачанням, то сьогодні вони розповсюдилися на такі сфери, як освіта, деякі види міського громадського транспорту. Тобто проекти, які реалізуються через механізми ДПП, поширюються зі сфери інфраструктури на сферу послуг. Іншими словами, ДПП формує підґрунтя для спільної відповідальності держави, громади й бізнесу за розвиток тих секторів, що мають пріоритетне значення для регіональної економіки, і світова практика застосування механізму ДПП є тому підтвердженням, вказуючи на доволі широкий арсенал можливих сфер його застосування. Наприклад, йдеться про реалізацію інфраструктурних проектів (будівництво швидкісних автомобіль-

них і залізничних доріг, метрополітену та аеропортів, шкіл і лікарень, стадіонів, будівництво нових та реконструкція зношених міських транспортних систем і об'єктів житлово-комунального господарства), гуманітарних проектів (підвищення якості освіти і охорони здоров'я), проектів щодо захисту навколишнього середовища (впровадження технологій альтернативної та відновлюваної енергетики), проектів в галузі сільськогосподарства (будівництво, експлуатація та управління іригаційними проектами, будівництво та експлуатація зернових терміналів, переробка відходів сільськогосподарства) та ін. [8].

За офіційними даними центральних та місцевих органів виконавчої влади на 1 серпня 2016 року в Україні на засадах ДПП реалізується 185 проектів. Їх розподіл за сферами представлено на рис. 2.

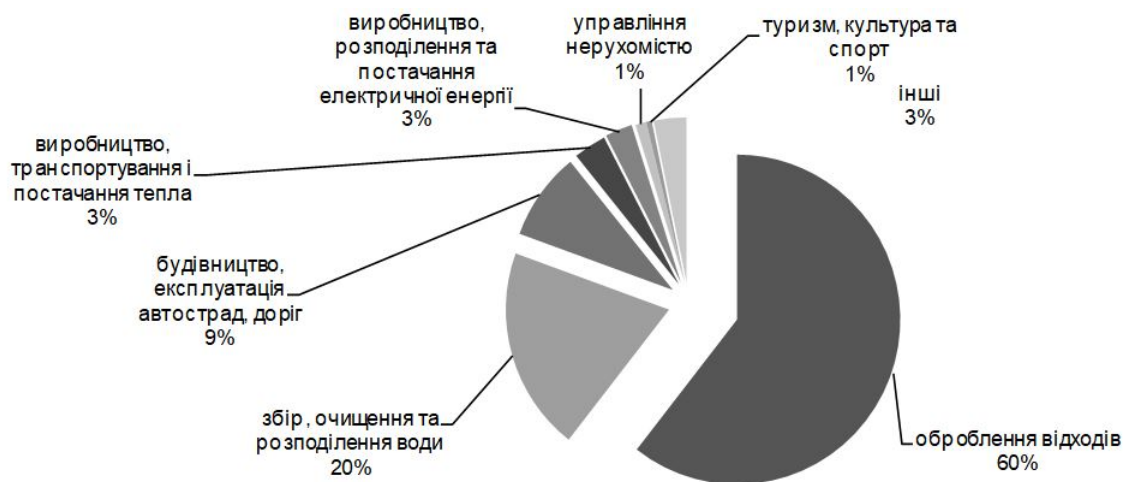

Рис. 2. Розподіл проектів, що реалізуються в Україні на засадах ДПП за сферами застосування

Джерело: складено за матеріалами [9].

Як видно з даних рис. 2., найбільше в Україні реалізується проектів з оброблення відходів – 112 проектів (60%). Друге місце посідає збір, очищення та розподілення води – 37 проектів (20%). На третьому місці – проекти з будівництва та експлуатації автострад, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури (9%). Найменше реалізується проектів у сфері послуг, так на туризм, відпочинок, рекреацію, культуру та спорт припадає лише 1% від загальної кількості проектів ДПП. Стосовно форм здійснення ДПП варто відмітити, що 83% проектів, що реалізується в Україні на засадах державно-приватного партнерства – договори концесії.

Натомість у країнах світу за підсумками першого півріччя 2016 року найбільша кількість проектів ДПП припадає на галузь енергетики (76%), друге місце посідає транспортна галузь (15%), третє – водопостачання та водовідведення [10, с. 4]. У країнах Європи за підсумками першого півріччя 2016 року у грошовому вимірі перше місце посідає транспортна галузь, де реалізовано 7 проектів на суму 2,8 млрд євро (що на 147% більше, ніж в 1 півріччі 2015 року), друге місце – оборона, де реалізовано одну угоду на суму 1,5 млрд євро, третє місце – освіта, яка посідає перше місце за кількістю реалізованих угод (19) на суму 1,2 млрд євро (на 31% більше, ніж в 1 півріччі 2015 року) [11, с. 2].

З метою забезпечення збалансованого розвитку територіальних соціально-економічних систем, на нашу думку, проекти ДПП необхідно ініціювати під час стратегічного, територіального та галузевого планування. Дані проекти мають виступати складовою проектного забезпечення довгострокових планів і програм соціально-

економічного розвитку територіальних громад, регіонів, держави, галузевих стратегій. Розробка проектів ДПП на цьому етапі дозволить не лише суттєво підвищити ефективність реалізації планів та програм соціально-економічного розвитку територіальних систем, але й сприятиме впорядкуванню взаємодії органів місцевого самоврядування та приватних компаній, що слушно визнається науковцями як "важлива умова успішного функціонування економіки України в умовах уповільнення темпів глобалізації" [12, с. 4.10]. Але для цього необхідно вдосконалити інституціональні умови, а також впровадити відповідні процедури та інструменти механізму управління проектами ДПП у практику діяльності органів місцевого самоврядування. Виходячи з цього, необхідним є застосування методології проектного управління під час залучення приватних партнерів до управління об'єктами державної та комунальної форми власності.

Керуючись тим, що держава має відігравати ключову роль в ініціюванні проектів ДПП на органи місцевого самоврядування лягає й основна відповідальність у цьому питанні. При цьому, на нашу думку, особливу увагу необхідно звертати на такі аспекти:

- оцінка альтернативних варіантів (зокрема, з проектом та без нього);
- здійснення прозорого конкурсного відбору приватного партнера;
- публічне обговорення суті проекту та його майбутніх результатів (у тому числі з метою створення сприятливих умов для реалізації проекту з боку місцевої громади);
- відповідність проекту Генеральному плану розвитку міста, іншим місцевим та регіональним програмам;

- забезпечення доступу до послуг для соціально незахищених верств населення;
- забезпечення соціального захисту, у тому числі на основі регламентування розміру та умов перегляду тарифів на послуги;
- забезпечення визначених якісних параметрів послуг;
- дотримання положень законодавства, галузевих норм (нормативів) та стандартів;
- визначення ролей сторін, розподіл функцій та обов'язків;
- справедливий розподіл ризиків, пов'язаних з виконанням проекту;
- визначення умов гарантій приватному операторові;
- можливість враховувати у проекті в рамках партнерства зміни у середовищі тощо.

Урахування зазначених аспектів повинно здійснюватися органами місцевого самоврядування постійно.

Для отримання більш чіткого уявлення про наслідки реалізації проектів ДПП як з точки зору інтересів громадськості (територіальної громади), так і приватних підприємців важливою є оцінка ефективності проекту партнерства державного та приватного секторів. Загальноприйнятими показниками ефективності проекту є: чиста наведена вартість, внутрішня норма дохідності, термін окупності. Проте ці показники більше значення мають для інвестора, оскільки дозволяють визначити, якими будуть його доходи впродовж усього періоду існування проекту, а також, за який період часу окупляться його витрати. Разом з тим, відзначимо, що жоден із вищезгаданих показників ефективності сам по собі не є достатнім для схвалення його місцевою владою. Для органів місцевого самоврядування, що представля-

ють інтереси територіальних громад, важливе значення мають результати оцінювання суспільної, соціальної, екологічної, бюджетної та економічної ефективності реалізації проекту. На нашу думку, саме у такому порядку, як показано на рис. 3, повинен оцінюватися проект, що реалізовується органами місцевого самоврядування в партнерстві з приватним оператором.

Оцінка суспільної ефективності дозволяє надати відповідь на запитання: наскільки реалізація даного проекту корисна для окремої територіальної громади та регіону у цілому? Іншими словами, у межах цієї складової визначаються загальні вигоди, які несе реалізація проекту для суспільства. Наприклад, мається на увазі створення умов для стійкого і ефективного розвитку систем життєзабезпечення міст, сіл, селищ; модернізація і розвиток комунальних систем; підвищення якості і надійності послуг, що надаються споживачам, установка додаткового технічного і програмного забезпечення щодо дистанційного моніторингу і контролю виробничих систем і т.і.

Оцінювання соціальної ефективності реалізації проекту передбачає визначення рівня впливу на соціально-демографічні процеси, рівень життя населення, стан трудових ресурсів, якість трудового потенціалу тощо. Не менш важливим є досягнення певного екологічного ефекту.

Екологічна складова оцінювання повинна визначати: рівень дії результатів реалізації проекту на навколишнє середовище, очікувані екологічні й пов'язані з ними соціальні, економічні та інші наслідки реалізації проекту. Результатом оцінки повинен стати висновок про те, чи є даний проект екологічно прийнятним і таким, що забезпечує стійкий стан навколишнього середовища.

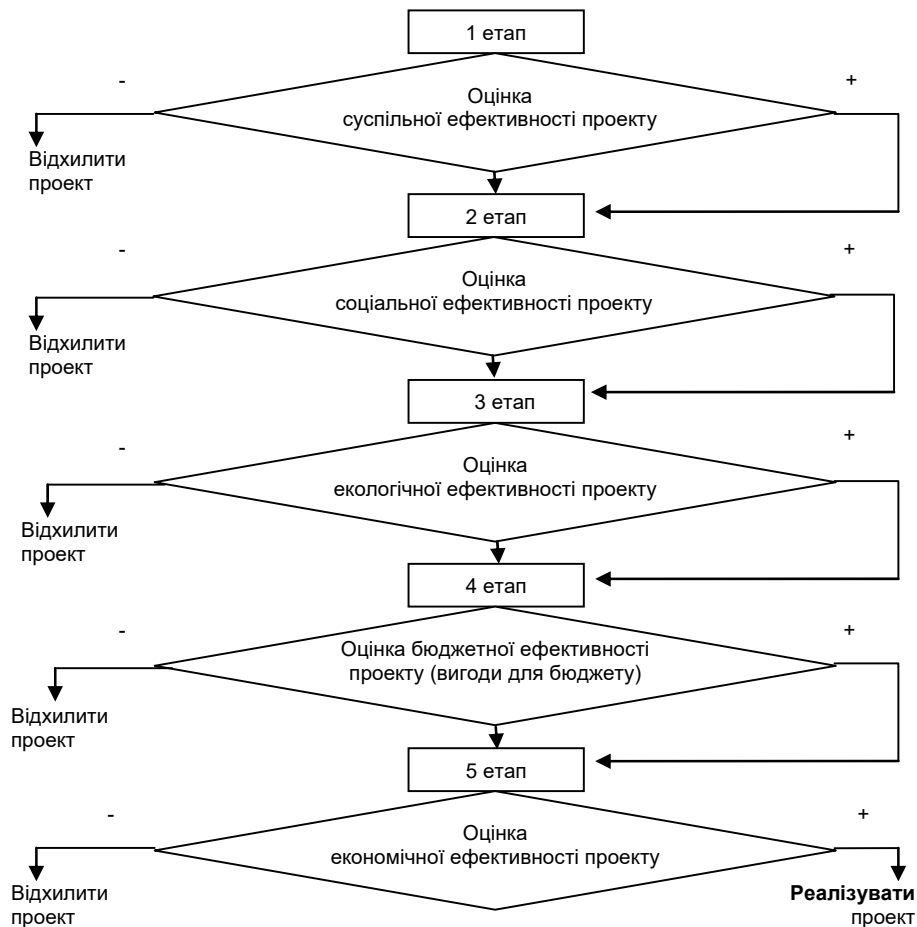

Рис. 3. Алгоритм оцінювання ефективності проекту ДПП з позиції державного оператора

Джерело: розроблено авторами.

Україні важливою є оцінка бюджетної ефективності проекту. Така оцінка повинна бути побудована на основі зіставлення бюджетних грошових надходжень і виплат.

Оцінювання економічної ефективності проекту має будуватися на визначенні впливу результатів реалізації проекту на рівень економічного розвитку регіону, рівень інвестиційної активності, інноваційності, тенденції науково-технічного прогресу, без чого не можливий прогрес і подальше функціонування економіки.

Висновки та дискусія. Результати проведеного дослідження дозволяють констатувати важливість залучення приватних операторів до партнерства із державним сектором під час вирішення низки проблем збалансованого розвитку територіальних соціально-економічних систем. Завдяки такій формі відносин держава заохочує приватних операторів до інвестування, створюючи економічні гарантії збереження ринкових позицій господарюючих суб'єктів та формуючи умови діяльності та розвитку нових. Під час організації ДПП визначаючи можливості щодо партнерства державного та приватного секторів варто керуватися результатами аналізу поточного рівня та прогнозними перспективами соціально-економічного розвитку регіону. Обираючи проект доцільно звертати увагу на результати послідовного оцінювання суспільної, соціальної, екологічної, бюджетної та економічної ефективності його реалізації.

Разом з тим, необхідно відмітити, що одного лише розуміння тих колосальних можливостей у вирішенні проблем збалансованого розвитку територіальних соціально-економічних систем, які закладені в державно-приватному партнерстві, недостатньо. Держава повинна створити необхідні умови для ведення бізнесу, розвитку конкурентного середовища, а також завершити формування нормативно-правової бази, яка б забезпечила прихід та ефективну роботу приватних підприємств. Для залучення приватного сектора до економіки регіонів, необхідно розробити та привести в дію відповідні інвестиційні проекти. Вони зможуть бути використані при підготовці регіональних програм реконструкції та модернізації різноманітних підприємств регіонів нашої країни. Важливу роль при підготовці цих програм повинна відігравати держава. Необхідно розуміти, що напрямок коштів на вирішення цих питань забезпечить не тільки економію ресурсів, але значно скоротить бюджетні дотації найбільшим верствам населення. Тобто у вирішенні зазначених проблем має бути задіяний комплексний підхід, який передбачає застосування як ринкових механізмів, які дозволяють розвивати конкуренцію і на базі цього підвищувати якість інфраструктурних послуг, та знижувати ціни, так і методів державного регулювання, використовуючи економічні та правові регулятори.

Якщо ці питання не знайдуть подальшого позитивного вирішення, то не можливо буде не тільки забезпечити вдале співробітництво приватного бізнесу та дер-

жави, але і взагалі побудувати сучасну розвинуту ринкову економіку. Вважаємо що в умовах тотального недофінансування сучасної економіки України, яке відбувалося протягом останніх років, державно-приватне партнерство може стати досить суттєвим напрямком в активізації інвестиційних процесів. Але для цього необхідним є вдосконалення інституціональних умов (зокрема, в частині законодавчого забезпечення), а також впровадження відповідних процедур та інструментів у практику діяльності органів місцевого самоврядування, що може бути предметом подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Державно-приватне партнерство в системі регулювання економіки: монографія / [Т. І. Єфименко, Є. Л. Черевиков, К. В. Павлюк та ін.]; за заг. ред. Т. І. Єфименко. – К.: НАН України, Ін-т екон. та прогнозув., 2012. – 372 с.
2. Лебеда Т. Державно-приватне партнерство як фактор економічного зростання та проблеми його розвитку в Україні / Т. Лебеда, І. Запатріна // Економіст. – 2011. – № 3. – С. 52-58.
3. Правове регулювання державно-приватного партнерства в галузі житлово-комунального господарства України: монографія / І. І. Килимник, Т. А. Коляда, А. В. Домбровська та ін.; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. – 131 с.
4. Jomo K.S. Public-Private Partnerships and the 2030 Agenda for Sustainable Development: Fit for purpose. [Electronic recourse] / K.S., Jomo, Anis Chowdhury, Krishnan Sharma, Daniel Platz // Department of Economic & Social Affairs Working Paper No. 148. – February, 2016. – 28 p. – Available at: http://www.un.org/esa/desa/papers/2016/wp148_2016.pdf.
5. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 1 липня 2010 р. № 2404-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>.
6. Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.04.2011 № 384 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/384-2011-n>.
7. Ткаченко І. Н. Методология отбора и оценки эффективности проектов государственно-частного партнерства с учетом интересов стейкхолдеров [Электронный ресурс] / И. Н. Ткаченко, Я. В. Савченко, М. В. Евсеева // Дискусия. – 2014. – №8 (49). – Режим доступу: <http://www.journal-discussion.ru/publication.php?id=1168>.
8. Механізми застосування державно-приватного партнерства [Електронний ресурс] / Корюківська районна державна адміністрація. – Режим доступу: <http://koradm.cg.gov.ua/index.php?id=192407&tp=0>.
9. Довідка щодо результатів здійснення ДПП у І півріччі 2016 (станом на 5.01.2017) / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.
10. Private Participation in Infrastructure1 Database (PPIDB) – Half Year Update (January – June 2016) [Electronic recourse]. – Available at: <https://ppi.worldbank.org/~media/GIAWB/PPIDB/Documents/Global-Notes/H1-2016-Global-Update.pdf>.
11. Review of the European PPP Market First half of 2016 [Electronic recourse]. – Available at: http://www.eib.org/eppec/resources/publications/eppec_market_update_2016_h1_en.
12. Пакулін С.І. Розвиток державно-приватного партнерства в регіоні в умовах уповільнення темпів глобалізації економіки / С. І. Пакулін, Ю. А. Циплін, А. А. Пакуліна // Траектория науки. – 2017. – № 1 (Т. 3). – с. 4.9-4.23. DOI: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.18-5>.

Надійшла до редколегії 02.08.17

Date of editorial approval 01.09.17

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

Н. Сментына, д-р экон. наук, доц.,

Н. Клевцевич, канд. экон. наук

Одесский национальный экономический университет, Одесса, Украина

РОЛЬ ГЧП В ОБЕСПЕЧЕНИИ СБАЛАНСИРОВАННОГО РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ

Обоснована роль партнерства государственного и частного секторов в обеспечении сбалансированного развития территориальных социально-экономических систем. Рассмотрен процесс организации взаимоотношений органов местного самоуправления с частным партнером в разрезе трех этапов: обоснование необходимости партнерства, заключение соглашения о партнерстве и контроль выполнения взятых обязательств. Охарактеризован современный арсенал возможных сфер применения проектов ГЧП, что позволяет рассматривать инструмент как основу для совместной ответственности за развитие приоритетных секторов региональной экономики. Определены важнейшие проблемные вопросы взаимодействия государственного и частного операторов, требующие законодательной регламентации. Предложены составляющие оценки эффективности проекта ГЧП с позиции власти и их логическая последовательность.

Ключевые слова: устойчивое развитие, государственно-частное партнерство, территориальные социально-экономические системы, оценка эффективности.

N. Smertyna, Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor,
N. Klevtsevich, PhD in Economics
Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine

THE ROLE OF PPP IN ENSURING A SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS

The role of state partnership with a private sector in ensuring a development of territorial socio-economic systems was grounded. The process of interaction between local authorities and private operators was considered in the context of three stages: justification of the partnership necessity, conclusion a partnership agreement and monitoring the commitments implementation. The situation regarding distribution of PPP projects on the scope of partnership was described that allow to consider the instrument as a basis for joint responsibility for the development of priority sectors of the regional economy. The major issues of interaction between public and private operators that require legislative regulation were identified. The main components of evaluating the effectiveness of PPP projects from a government position and their logical sequence were suggested.

Keywords: Sustainable Development, Public Private Partnerships, Territorial Socio-Economic Systems, Effectiveness Evaluation.

References (in Latin): Translation / Transliteration / Transcription

1. Yefymenko, T.I., Cherevykov, Ye. L. et al., 2012. In T.I. Yefymenko (Ed.). Public-private partnership in the system of economic regulation. Kyiv (in Ukr.)
2. Lebeda, T., & Zapatrina, I., 2011. Public-private partnership as a factor of economic growth and problems of its development in Ukraine. *Ekonomist (Economist)*, 3, 52-58 (in Ukr.).
3. Kylymnyk, I.I., Koliada, T.A., Dombrovska, A.V. et al., 2015. The legal regulation of public-private partnership in housing and communal services of Ukraine. Kharkiv: KhNUMH im. O.M. Beketova (in Ukr.)
4. Jomo, K.S., Anis Chowdhury, Krishnan Sharma, Daniel Platz. 2016, February. Public-Private Partnerships and the 2030 Agenda for Sustainable Development: Fit for purpose (Working Paper №.148). Department of Economic & Social Affairs. Available at: http://www.un.org/esa/desa/papers/2016/wp148_2016.pdf.
5. Verkhovna Rada of Ukraine. 2012. About public-private partnership (Law of Ukraine). Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> (in Ukr.)
6. Verkhovna Rada of Ukraine. 2011. Some issues of implementation of public-private partnerships (Cabinet of Ministers Decree). Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> (in Ukr.)
7. Tkachenko, Y.N., Savchenko, Ya.V., & Evseeva, M.V., 2014. The methodology of selection and evaluation of the effectiveness of public-private partnership projects in view of the stakeholders interests. *Dyskussiya (Discussion)*, 8. Available at: <http://www.journal-discussion.ru/publication.php?id=1168> (in Russ.)
8. Koryukovka district administration/ Mechanisms of public private partnership application. Available at: <http://koradm.cg.gov.ua/index.php?id=192407&tp=0> (in Ukr.).
9. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. 2017. Reference on the results of the implementation of PPP in the first half of 2016 (as of 05/01/2017). Available at: <http://www.me.gov.ua> (in Ukr.).
10. Private Participation in Infrastructure1 Database (PPIDB) – Half Year Update (January – June 2016) (2017). Available at: <https://ppi.worldbank.org/-/media/GIAWB/PPIDB/Documents/Global-Notes/H1-2016-Global-Update.pdf>.
11. Review of the European PPP Market First half of 2016, 2017. Available at: http://www.eib.org/eppec/resources/publications/eppec_market_update_2016_h1_en.
12. Pakulin, S., Tsygkin, Y. & Pakulina, A., 2017. The Development of Public-private Partnerships in the Region in Terms of Global Economic Slowdown, *Traektoriia nauki (The trajectory of science)*, 3, pp. 4.9 – 4.23 (in Ukr.) DOI: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.18-5>.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2017; 5(194): 45-50

УДК 368.023.5:368.91

JEL classification: G22

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2017/194-5/7>

Н. Ткаченко, д-р екон. наук, проф.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна,
О. Кривицька, канд. екон. наук, доц.
Національний університет "Острозька академія", Острог, Україна

СУЧАСНА ПРАГМАТИКА СТРАХОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА ПРИ СТРАХУВАННІ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

В статті досліджено практичні аспекти діяльності страхових посередників в Україні. Систематизовано показники діяльності страхових посередників на ринку страхування життя в Україні за 2012-2016 рр. Представлено визначення страхового посередника у широкому та вузькому значеннях. Визначено мету діяльності страхових посередників та на цій підставі схематично відображено спільне та відмінне в діяльності ключових представників страхового посередництва – страхових агентів та страхових брокерів.

Ключові слова: страхування життя; страхові платежі; страхові посередники; агенти; брокери.

Постановка проблеми. Одним із головних секторів ринку небанківських фінансових послуг виступає страховий ринок. Враховуючи темпи з якими він розвивається протягом останніх десяти років, можна сміливо стверджувати, що страхування має досить позитивні стратегічні перспективи свого розвитку, зокрема в частині таких видів як медичне страхування, пенсійне страхування, а також страхування життя. Саме ці види страхування в Україні є не те що не розвинені, вони просто ще не знайшли свого споживача. Сприяло цьому досить багато чинників як суб'єктивного так і об'єктивного характеру, як макрорівня так і мікрорівня.

Світовий досвід розвитку страхування життя має не те що багаторічну, а в деяких випадках можна відзначити багатовікову історію. І весь цей час завжди актуальною була, є та і буде проблематика забезпечення ефективної взаємодії між страхувальниками та компаніями зі страхування життя. Саме цей вид страхування

носить досить суб'єктивний характер, а тому і вимагає індивідуального підходу до кожного потенційного страхувальника. Риторичним в цьому аспекті постає наступне питання, а чи матимуть можливості страховики самостійно охопити усіх потенційних страхувальників та надати їм своєчасну консультацію.

Це питання має й економічне підґрунтя – якщо страховик не встигне налагодити співпрацю із клієнтом в певний час, то вже через досить невеликий проміжок часу він стане клієнтом іншої страхової компанії, тим самим втрачається можливість отримання додаткової фінансової вигоди від розміщення тимчасово вільних коштів резервів зі страхування життя.

Також у контексті перспектив розвитку страхування життя не менш важливою постає наявність серед потенційних страхувальників достатньої інформації та знань про цей вид страхування та про страхових компаній, що мають ліцензію на право здійснення цього виду страху-

© Ткаченко Н., Кривицька О., 2017